

РОЛЬ І ЗАСОБИ КОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ВІДДІЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

У статті обґрунтовано значення контекстуалізації процесу іноземної професійної підготовки педагогів.

Розкрито технологію впровадження знаково-контекстного навчання іноземної мови студентів-заочників.

Загальновизнано, що у своїй основі навчання – це процес, який здійснюється через використання семіотичних моделей знань. Мова як система, яка пов'язує зміст та засоби його вираження, є основним, але не єдиним засобом викладання та пізнання. Відомо, що суб'єкт учіння також отримує знання контекстуально, беручи участь у спільній діяльності в соціальному середовищі. Це стає більш очевидним, якщо ми визнаємо, що освіта не зводиться до формального навчання, а здійснюється також через соціалізацію та окультурювання особистості в суспільстві.

Разом з інтеграцією освіти, виробництва й науки з'являється принципово нова предметна основа формування професійної діяльності спеціаліста, за якої метою діяльності студента стає не оволодіння системою інформації і разом з тим основами наук, а формування здібностей до виконання професійної діяльності. Організація активності майбутніх фахівців відповідно до закономірностей переходу від навчальних текстів, знакових систем як матеріальних носіїв минулого досвіду до професійної діяльності, що має спільний характер і відбувається в умовах, які динамічно змінюються і тому є щоразу новими, становить сутність концепції знаково-контекстного (контекстного) навчання, що активно розробляється дидактами і лінгводидактами [1; 2; 3; 4].

Ідея про те, що навчання іноземної мови повинно бути контекстуалізованим, безперечно, не є новою, принаймні з теоретичної точки зору. Природна комунікація завжди відбувається в контексті, і кожне конкретне висловлювання включене в дискурс, що триває за певних обставин, у конкретній ситуації. У зв'язку з цим Отто Есперсен ще у 1904 році наголошував на необхідності "пізнавати мову через значущу комунікацію" [3: 126].

Отже, актуальним є зауваження Бернарда Могана, який зазначає: "Все, що потрібно, – це інтегративний підхід, котрий пов'язує вивчення мови і засвоєння змісту, розглядає мову як засіб пізнання та визнає роль контексту в комунікації. Такий підхід буде цінним ... для всіх, хто вивчає мову" [4: 1-2].

При цьому відкритим залишається питання про розробку технології впровадження зазначеного підходу в навчання різних категорій студентів. Метою нашої статті є обґрунтування ролі знаково-контекстного навчання та аналіз способів його реалізації в іноземній підготовці студентів заочного відділення педагогічного ВНЗ.

Одна з переваг контекстного підходу полягає в тому, що його реалізація дозволяє зняти окремі суперечності, властиві існуючій системі професійної підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, як-от: 1) протиріччя між системним використанням знань у регуляції професійної діяльності та "рознесеністю" їх засвоєння по різних навчальних дисциплінах, кафедрах; 2) суперечність між зверненістю змісту навчальної діяльності до минулого соціального досвіду та орієнтацією суб'єкта учіння на майбутній зміст професійної діяльності. Як зазначають автори, в умовах традиційного навчання реальна можливість систематизації отриманої у ВНЗ "мозаїки" знань з'являється лише після його закінчення, в самостійній роботі молодого спеціаліста. Засвоєння ж знань "про запас" і несистемно аж ніяк не сприяє розвитку інтересу студента як до самих знань, так і до майбутньої професійної діяльності. Таким чином, майбутнє виступає для нього у вигляді абстрактної перспективи застосування знань, що не може служити достатньо мотивуючим фактором учіння [2].

Утім, особливістю соціальної ситуації розвитку студентів заочного відділення педагогічного ВНЗ є те, що переважна їх більшість вже має досвід викладацької роботи, а отже, не відчуває дефіциту практики використання отриманих знань як засобу регуляції нової діяльності. Чимало студентів-заочників уже пройшли тривалий період предметної адаптації молодого спеціаліста і надолужили брак досвіду соціальної взаємодії і спілкування – завершили соціальну адаптацію. Очевидно, що за таких умов потребує переосмислення один із ключових постулатів знаково-контекстного підходу до навчання – "детермінація майбутнім", а разом з тим постає питання про потенціал цього підходу в здійсненні іноземної професійної підготовки зазначеної категорії слухачів.

Досвід викладання практики англійської мови в групах студентів заочного відділення переконує, що специфіка їх соціальної ситуації розвитку створює передумови до реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин у навчанні, спільному розв'язанні "колегами-педагогами" завдань творчого характеру, моделюванні реальних проблемних педагогічних ситуацій з урахуванням досвіду власної викладацької діяльності студентів. Ефективними формами моделювання специфічних умов діяльності вчителя іноземної мови можуть стати "контекстуалізовані" діалоги, ситуаційні задачі (кейси), рольові та ділові ігри. Оскільки зміст та умови професійної діяльності є завжди ймовірнісні, проблемні, основною одиницею роботи студентів і викладача в умовах контекстного навчання іноземної мови виявляється не "порція інформації", а ситуація діяльності педагога в усій її предметній і соціально-психологічній невизначеності та суперечливості.

При цьому суттєвою особливістю реалізації принципів концепції знаково-контекстного навчання в роботі із студентами заочного відділення стало те, що предметом обговорення і розв'язання на заняттях стали реальні проблемні ситуації, з якими довелося зіткнутися самим студентам у власній викладацькій роботі. Такий підхід до моделювання в навчанні дозволив наблизити здійснювану студентами в аудиторії "квазіпрофесійну" діяльність до діяльності власне професійної. Отже, відтворення в навчальному процесі професійного контексту до-

зволюло розгорнути в динаміці зміст освіти, стимулювало продуктивне мислення педагогів, створювало умови для інтеграції знань різних навчальних дисциплін.

Слід мати на увазі, що змодельовані в умовах експериментального навчання ситуації професійної взаємодії – це мовленнєві (комунікативні) ситуації, створення яких визнається ключовою проблемою організації сучасного процесу навчання іноземних мов. Відповідно, розгортання змісту професійної діяльності в контекстному навчанні іноземної мови відбувалося в тому числі з урахуванням логіки розвитку комунікативних ситуацій.

Досвід знаково-контекстного навчання студентів педагогічного ВНЗ переконує, що за таких умов характер навчально-пізнавальної діяльності студентів стає максимально наближеним до реальної професійної діяльності, відтворюючи або імітуючи її. Така організація навчального процесу поряд з реалізацією в ньому принципу проблемності дає майбутнім фахівцям можливість перейти від теоретичного осмислення нових знань до їх прикладного, практичного засвоєння. При цьому в роботі зі слухачами заочного відділення спостерігається і зворотний зв'язок – практичний досвід викладання іноземної мови змушує студентів-заочників по-новому осмислити значення предметних знань, виявляючи позитивний вплив на їхню мотивацію учіння.

Контекстуалізація іншомовної підготовки студентів заочної форми навчання є комплексною проблемою. Її подальше дослідження може стосуватися розробки цілісної стратегії реалізації принципів знаково-контекстного навчання студентів з урахуванням потенціалу міжпредметних зв'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. – М.: Высшая школа, 1991. – 206 с.
2. Вербицкий А.А. Концепция знаково-контекстного обучения в вузе // Вопросы психологии. – 1987. – № 5. – С. 31-39.
3. Hadley A.O. Teaching Language in Context, 2nd edition. Boston. – Heinle & Heinle Publishers. – 1993. – 527 p.
4. Mohan, Bernard A. Language and content. Addison-Wesley Publishing Company. – 1986. – 143 p.

Матеріал надійшов до редакції 16.04.2005 р.

Яцышина С.А. Роль и средства контекстуализации обучения иностранного языка студентов заочного отделения педагогического вуза.

В статье обосновано значение контекстуализации процесса иноязычной профессиональной подготовки педагогов. Раскрыта технология внедрения знаково-контекстного обучения иностранного языка студентов-заочников.

Yatsyshyna S.A. The importance and the means of contextualizing foreign language teaching to students of the extra-mural department of pedagogical university

The importance of contextualizing the process of teachers' foreign language professional training is well-grounded in the article. Revealed are the methods of introducing context-based foreign language teaching to students by correspondence.